

Nieuwsbrief Afrika-getuigenissen vzw
Driemaandelijks/Maart 2010
P708863 / 3120 Tremelo
H. Decoo Hollandsvin 4 3120
Tremelo

België-Belgique
P.B. – P.P.
3120 Tremelo
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr.19

Een baobab te Moanda, aan de Atlantische Oceaan

BELANGRIJK : onze DAG VAN AFRIKAGETUIGENISSEN te OOSTENDE op vrijdag 16 april a.s. : zie uitnodiging achteraan

Belangrijk : lidmaatschap 2010.

Onze hartelijke dank aan de talrijke leden die met voorbeeldige stiptheid hun ledenbijdrage voor het lopende jaar hebben willen overmaken. De lijst van ontvangen betalingen voor het werkjaar 2010 staat op blz. 14-15 hierna.

...En ook onze dank bij voorbaat aan de enkelingen die hun betalingsformuliertje ergens in een lade hebben laten liggen en het nu graag zullen willen opdiepen om ons hun jaarlijkse bijdrage te doen toekomen.

Zoals de vorige jaren is deze bijdrage op 25 € bepaald maar elke bijkomende storting is natuurlijk zeer welkom.

Het rekeningnummer van Afrikagetuigenissen is : 001-4254043-87

Inhoudsopgave van dit nummer :

Een halve eeuw geleden...	blz. 3
Hoe de vruchten van onze arbeid worden verwerkt	blz. 4
Herdenkingen allerhande	blz. 5
Bedenkingen bij de Bolikoko	blz. 8
In memoriam	blz. 10
Mijn hart is nog ginder – Een vervolg	blz. 10
Op de boekentafel	blz. 13
Lidmaatschapsbijdragen	blz. 14

16 april : Onze dag van Afrikagetuigenissen te Oostende	blz. 16
--	----------------

Een halve eeuw geleden...

Ja, nagenoeg vijftig jaar is het geleden dat de levensdroom van duizenden onder ons in enkele dagen tijd, ja soms in luttele minuten, aan scherven werd geslagen. En toch, nu tientallen jaren later, brandt in het hart van zovelen nog de onuitwisbare herinnering aan de onvergetelijke tijd die zij onder de tropenzon hebben doorgebracht.

Pure nostalgie, zegt men soms van uit de hoogte. Laat ons daar eerst en vooral op antwoorden dat een vleugje nostalgie helemaal geen ondeugd is. Maar om de diepte van ons Euro-Afrikaans bewustzijn te peilen moet men toch heel wat dieper graven. Uit onze vele contacten blijkt de warme liefde die in vele harten blijft leven voor dat unieke Midden-Afrika en voor de vaak zo moeilijk te doorgronden mens die er woont. Maar zal iemand er ooit toe komen de precieze inhoud te omschrijven van dat mysterieuze Afrikavirus dat zowat iedereen in zijn ban houdt die "het" meegemaakt heeft?

De confrontatie van onze eigen cultuur met de levensfilosofie van de bantoe vormt een probleem waarvan de zwaarwichtigheid veel te laat de nodige aandacht gekregen heeft. Ook verder in dit nummer wordt betreurd dat het Westen nog niet heeft ingezien dat een volwaardige opstanding in Afrika niet denkbaar is zolang het de eigenheden van de Afrikaanse cultuur ignoreert of miskent.

Er is al herhaaldelijk gezegd dat het naderen van 30 juni voor mensen als wij bezwaarlijk aanleiding kan zijn tot veel feestgedruis. Toch is het verheugend vast te stellen hoe levendig de belangstelling voor Congo bij de opinie aanwezig blijft, zoals blijkt uit de plaatsruimte die de media ervoor inruimen, de boeken die op de markt komen en de prestigieuze tentoonstellingen die elkaar opvolgen. Daarmee wordt nog maar eens geïllustreerd welke sterke banden tussen de twee landen tijdens de vorige eeuw gesmeed werden. Hebt u ook niet de indruk er in ons land stilaan een beter begrip ontstaat van de betekenis van culturele eigenheid? De hoop lijkt mij gewettigd - mede door de getuigenissen die momenteel overvloedig worden verspreid - dat onze landgenoten een beter begrip gaan krijgen van de ontzaglijke uitdaging die de confrontatie tussen extreem verschillende culturen toenmaals betekende en die ze vandaag ook nog altijd betekent.

Guido Bosteels

Hoe de vruchten van onze arbeid worden verwerkt

In onze vorige Nieuwsbrief (nr 18) hebben we het al gehad over de verdere oriëntatie van onze activiteiten. Zoals iedereen weet, is onze eerste en belangrijkste gesprekspartner het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika te Tervuren (het KMMA). Wij zijn daarmee in onderhandeling over de voorwaarden waaronder wij de ingezamelde documentatie aan deze instelling ter hand zullen stellen. Overigens berust reeds een mooi “voorschot” op deze overhandiging binnen de muren van deze eerbiedwaardige instelling. Voor het KMMA reserveren wij voorts onze verzameling van meer dan 300 boeken, memoires, films, fotocollecties en dgl. die wij in bezit gekregen hebben. Ook wordt ook gedacht aan de mogelijke toekenning van een voorkeurrecht voor wanneer onze vereniging aan het einde van haar bestaan gekomen zal zijn.

Het is ook ons streven andere wetenschappelijke instellingen voor de vruchten van onze inspanningen te interesseren. Zoals in ons vorig nummer aangekondigd, waren wij sinds enige tijd in contact met het welbekende KADOC (het Documentatiecentrum van de KULeuven). Inmiddels is met deze instelling een overeenkomst tot stand gekomen. Uit dien hoofde hebben wij haar toevertrouwd :

- op een externe harde schijf, een audiovisuele kopie van 254 interviews, waaronder 30 dubbelinterviews (d.w.z. interviews waar ook de echtgenote van de spreker aan het gesprek deelneemt) (ca.500 Gigabyte);
- op CD : 224 mappen (ca 500 Megabyte – 2000 bladzijden) houdende voor elk interview de transcriptie, de lijst van de behandelde thema's, het curriculum van de respondent en een kopie van de overeenkomst inzake intellectuele eigendom. De interviews zijn opgedeeld in ca. 12.000 sequenties, geanalyseerd volgens een kleine 200 thema's en ook getimed, zodat zij ook gemakkelijk in de audiovisuele versie teruggevonden kunnen worden.
- eveneens op CD, een databank volgens het computerprogramma Access (ca 20 Megabyte), die het mogelijk maakt doorheen de interviews te surfen, eruit te plukken wat men zoekt en diverse correlaties op te bouwen.

Het uitvoeren van dit archiveringswerk betekent evenwel niet dat er een einde gekomen is aan de inzameling van getuigenissen en verzamelobjecten. Hoewel wij er steeds naar gestreefd hebben een ruime spreiding (geografisch en sectorieel) in acht te nemen, blijven wij attent op de mogelijkheid om ook nog in minder bekende hoekjes van ons Afrikaans verleden te gaan snuisteren.

Het februarinummer van de Nieuwsbrief van KADOC geeft ons een idee van de geest waarin deze instelling het materiaal onthaald heeft dat wij haar ter hand gesteld hebben. Hierna volgt een overdruk.

Getuigenissen rond de evenaar

Interviews van Belgen in Centraal-Afrika

Om “de kostbare herinneringen van hen die in Afrika geleefd en gewerkt hadden veilig te stellen” nam de vzw Afrikagetuigenissen enkele jaren geleden het initiatief om op systematische wijze het relaas van vele direct betrokkenen te registreren. Recentelijk maakte de vereniging haar immense bestand van interviews over aan KADOC. Die collectie is om drie redenen enig in haar soort en historisch uiterst waardevol.

Ten eerste verbaast de schaal: met ca. 280 personen werden lange en diepgravende gesprekken gevoerd. Sommige voormalige ingezetenen van vooral Congo bezorgden hun herinneringen schriftelijk. De verscheidenheid van de geïnterviewden (geslacht, beroep,

sociaal milieu), van wie ook velen nauwe contacten hadden met de missionaire wereld, stond borg voor een grote representativiteit van de gesprekken. Ten tweede gingen de initiatiefnemers bijzonder grondig tewerk. Een gedegen en uniforme vragenlijst resulteerde in evenwichtige interviews, waarvan bovendien geluid én beeld digitaal werden geregistreerd. Vraag en antwoord kregen ook een neerslag in een tekstbestand. Van de gesprekspartners zijn biografische gegevens (onder andere opleiding, functies, standplaatsen) beschikbaar die toelaten de gesprekken historisch te kaderen. Ten slotte springt de degelijke ontsluiting van de interviews in het oog, onder andere via een weldoordachte lijst van thema's en trefwoorden die verwijzen naar de interviewsequenties.

Het verhaal van de gesprekspartners vormt een uniek stuk oral history. Uit de mond zelf van bevoorrechte getuigen krijgen we een boeiend beeld van leven en werken in en herinneringen aan Midden-Afrika in de decennia na de Tweede Wereldoorlog. Een breed palet van personen, gebeurtenissen, relaties, ervaringen en interpretaties passeert de revue en zal ongetwijfeld de aandacht trekken van diverse categorieën onderzoekers.

De interviews zijn voor tien jaar gesloten. Nadien zijn ze na toestemming beschikbaar voor raadpleging door derden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met het recente en persoonlijke karakter van vele getuigenissen.

Een foto uit de jaren 1930. Opname gemaakt door Gustaaf Drossens, uit de collectie van de missionarissen van Scheut

HERDENKINGEN ALLERHANDE

In het Afrikamuseum te Tervuren

Een honderdjarig Museumgebouw

Op **30 april 1910** werd het huidige museumgebouw plechtig ingehuldigd door koning Albert I. Naar aanleiding van de honderdste^{ste} verjaardag van het museumgebouw, worden de gemeente Tervuren en het Museum met elkaar verbonden door een boeiende **fototentoonstelling** in het park. Honderd jaar 'Museum van Tervuren' is te ontdekken in 100 foto's. Op 30 april wordt een

spetterend vuurwerk afgestoken in het park van Tervuren en op zondag 2 mei zijn er heel wat activiteiten in het Museum.

- › Een fotoparcours in het park
- › Een groot feest met vuurwerk op 30 april
- › Een volksfeest
- › Gratis toegang op zondag 2 mei
- › Een publicatie over '100 jaar museum'

Vijftig jaar onafhankelijkheid

EEN EXPEDITIE

In het voorjaar van 2010 onderneemt een multidisciplinair onderzoeksteam een **grote boottocht langs de Congostroom**. Deze wetenschappelijke expeditie zal het bevaarbare traject, tussen Kisangani en Kinshasa, bestuderen. Medewerkers van de Universiteit van Kisangani, het KMMA, het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen, de Nationale Plantentuin van België en van verschillende andere Congolese, Belgische en internationale onderzoeksinstellingen en universiteiten, slaan de handen in elkaar om in het Congobekken de schat van fauna en flora te registreren en te inventariseren en geologische en hydrologische metingen uit te voeren.

EEN TENTOONSTELLING :

CONGOSTROOM. 4700 KM BRUISENDE NATUUR EN CULTUUR

Van 27 april 2010 tot 9 januari 2011

De Congo is een rivier van superlatieven. Deze levensader van Midden-Afrika bezit een uitzonderlijke culturele, biologische en geografische **diversiteit**. Met zijn lengte van meer dan 4.700 kilometer is hij de **tweede grootste rivier ter wereld** na de Amazone, zowel wat zijn waterdebiet en de oppervlakte van het rivierbekken betreft als qua omvang van het woud waardoor hij stroomt. Het is niet alleen een **unieke rivier** vanuit natuurlijk oogpunt, hij vormt ook en vooral de leefomgeving van miljoenen mensen.

Op deze tentoonstelling biedt het KMMA de bezoekers een **reis** aan langs de rivier, van de bron tot de monding, dwars doorheen het evenaarswoud. De tentoonstelling is een mengeling van onverwachte en spectaculaire **collectiestukken**, **interactiviteit** en **multimedia**, met een traject waarin emoties en bespiegelingen, esthetische ervaringen en leereffecten aan bod komen. Naarmate de reis over de rivier vordert, worden de bezoekers achtereenvolgens uitgenodigd om zich meer te verdiepen in de unieke **biodiversiteit** die hij herbergt, de **mythes** waartoe hij aanleiding heeft gegeven, de **beschavingen** die hij heeft gevormd, de **rijkdommen** die hij vervoert of de uitdagingen die hij aan de **duurzame ontwikkeling** (water- en bosbeheer) stelt.

Dit moet een levendige, hedendaagse tentoonstelling worden die eer wil bewijzen aan een rivier die tot op vandaag duizenden mensen voedsel verschaft en inspiratie biedt. Het traject omvat talrijke audiovisuele installaties, met een selectie van uittreksels uit films en een reeks interviews die door het Museum, zowel in Congo als in de diaspora in Midden-Afrika en België, werden afgenomen van mensen die langs de rivier wonen of hebben gewoond.

De tentoonstelling beslaat 650 m² en is uitgewerkt als een traject langsheen de rivier, van de bron tot de monding, dat uit een twaalfstal etappes bestaat.

EEN TWEEDE TENTOONSTELLING :

INDÉPENDANCE ! CONGOLESE VERHALEN OVER 50 JAAR ONAFHANKELIJKHEID

Van 11 juni 2010 tot 9 januari 2011

De tentoonstelling stoelt op een originele enquête en onuitgegeven interviews met personen die de onafhankelijkheid hebben meegemaakt. Door dit immaterieel erfgoed (de interviews) met het materiële erfgoed (objecten, beelden, archieven) te combineren, wordt de tentoonstelling een nieuw origineel project van het KMMA.

KADOC

Ook Kadoc besteedt dit jaar speciale aandacht aan Midden-Afrika. Naast de herdenking van 50 jaar onafhankelijkheid, herinnert KADOC ons eraan dat het dit jaar ook 125 jaar geleden is dat Congo-Vrijstaat internationale erkenning gekregen heeft, vermits die uit 1885 dateert.

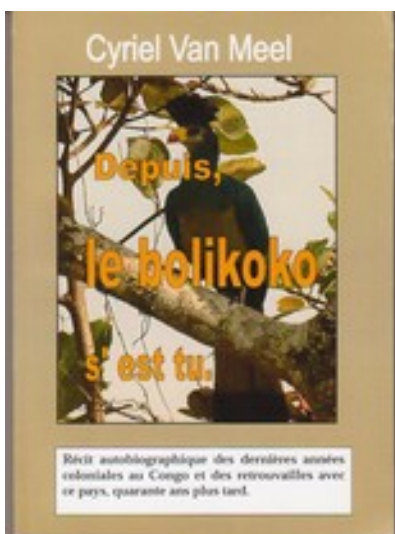
Bij die gelegenheid lanceert Kadoc een nieuwe website die bereikbaar is via : <http://kadoc.kuleuven.be-nieuwsbrief>

Daar kan men nadere informatie opdoen over twee belangrijke initiatieven die in dit verband op touw worden gezet :

- een tentoonstelling : "Een missionaris in Congo"
- een colloquium : "religion, colonisation and decolonisation"

Op deze website wordt trouwens ook verwezen naar de samenwerking die tussen Afrikagetuigenissen en Kadoc tot stand gekomen is.

Bedenkingen bij de "bolikoko"

In onze vorige nummers hebben wij het al meer dan eens gehad over het merkwaardige boek "En toen zweeg de bolikoko" van de hand van Cyriel Van Meel. Van dit werk is nu ook een Franse vertaling tot stand gekomen onder de titel : "Depuis, le bolikoko s'est tu". Een voortreffelijke kenner van de Afrikaanse voorgeschiedenis, dokter André Vleurinck, lid van de zustersvereniging "Mémoires du Congo", bezorgde ons een lovende commentaar bij dit boek, waarvan hierna een vertaling.

Ontelbaar zijn de belevenissen die door Afrikagetuigenissen en "Mémoires du Congo" werden ingezameld, maar ik vind dat de herinneringen die ons door Cyriel Van Meel werden bezorgd zeker tot de meest merkwaardige behoren. In de DVD die hij

gewijd heeft aan zijn terugkeer naar Kasongo Lunda en Popokabaka en via het boek waarin hij het heeft over de inmiddels verdwenen magische vogel, de bolikoko, heb ik met genoeg de Kwango leren kennen, een streek die mij tot dan toe vreemd was gebleven. Ik heb er vooral een antwoord gevonden op de vragen die ik mij stel : Waarom is Congo dadelijk na 30 juni '60 in chaos vervallen ? En hoe geraakt het er weer uit ?

Dit verhaal valt niet te betwisten omdat het zo glashelder en beeldrijk geschreven is en het laat zich ook gemakkelijk resumeren. Als reizend "agent sanitaire" stond Cyriel Van Meel heel dicht bij de inlandse bevolking en wist hij als geen ander inzicht te krijgen in de Afrikaanse ziel. Meerdere jaren heeft hij doorgebracht in het oude rijk van de Yaka in de Kwango, maar in 1960 kreeg hij te maken met de vernielzucht van een troep muitende soldaten en het was een huzarenstuk om aan de greep van die losgeslagen amokmakers te ontsnappen.

Toen Cyriel Van Meel ruim veertig jaar later naar zijn tweede vaderland terugkeerde, reizend tussen puin en vergane glorie, bereikte hij weer Kasongo Lunda, waar het oude koloniale hospitaal nog mooi stand had gehouden en ook nog in volle bedrijvigheid bleek te zijn. Blijkbaar was dit te danken aan de wil van de Kiamfu.

Sommigen zullen zich herinneren dat de huidige Kiamfu een opvolger is van een verwant van de Mwata Yamvo, de koning van de Lunda, een zekere Kasongo dus, die de troonsopvolging in zijn land was misgelopen en het klaargespeeld had om een dominante positie te verwerven midden de krijgsvanachtige Bayaka in Midden-Kwango, in het begin van de XVIIIe eeuw. Het rijk dat hij er had opgebouwd was sterk genoeg om dat van de Bakongo te verslaan. Niet zonder moeite werd zijn gebied in de Congo-Vrijstaat en later in de Belgische Kolonie ingelijfd, maar hij had wel voldoende gezag achter de hand gehouden om nog een behoorlijke autonomie te handhaven binnen de Democratische Republiek Congo. Wellicht heeft het ontbreken van grote minerale rijkdommen in zijn gebied daarbij in zijn voordeel gespeeld.

Zodra ter plaatse aangekomen, ontvangt onze pelgrim een uitnodiging van de plaatselijke koning, de Kiamfu, die niet vergeten is welke diensten de "muganga" lang geleden aan zijn onderdanen bewezen had.

De ceremonie vindt plaats in een "paleis" dat op inlandse wijze is heringericht. Het mooie verblijf dat de zorgzame koloniale overheid ten behoeve van de "vorst" had gebouwd staat nog steeds recht maar het wordt nu voor heel wat minder hoogstaande doeleinden gebruikt.

Er wordt een erewijn (palmwijn natuurlijk) aangeboden, maar vooraleer het glas ter ere van de bezoeker geheven wordt, giet de koning een portie van de drank op de grond ter ere van de voorouders. Vervolgens komt nog een dienaar met een paraplu aangesneld waarmee de drinkende Kiamfu krachtens een oeroude regel aan de blikken van het gezelschap onttrokken wordt, een gezelschap dat ondertussen de blik strak naar de grond gericht moet houden.

Het verhaal van Cyriel Van Meel levert ons een beter inzicht in de lotsbestemming van de Afrikaanse volkeren. Zolang de hedendaagse wereldleiders hun recht miskennen op de tradities die voorheen bepalend waren voor hun voortbestaan, komt niets goeds tot stand. Die volkeren staan niet vijandig tegenover nieuwe ideeën maar ze moeten de nodige tijd krijgen om die te verwerken. Waarom hen daarbij niet behulpzaam zijn in plaats van hun een slecht begrepen democratie op te dringen ?

Zij die zich moeten inzetten voor van een Congolese opstanding moeten zich ervan bewust worden dat vrede niet kan worden opgebouwd op miskenning of misprijzen voor het verleden.

De ervaring leert ons dat vooruitgang slechts duurzaam kan worden gevestigd indien de nieuwe ideeën en technieken worden ingepast in de geldende culturele structuren.

André Vleurinck

IN MEMORIAM

Georges Fagard

Met heel wat vertraging bereikte ons het verrassende nieuws dat Georges Fagard overleden was. Limburger van geboorte ('s Herenelderen, 1928), was hij zich in het Brusselse komen vestigen, maar aan zijn geboortestreek bleef hij onvoorwaardelijk gehecht. Hij was een hoeksteen van de KKVL, de vriendenkring van Limburgse oud-kolonialen. Uiteraard was Congo diep in de ziel van deze oude getrouwe van de "Territoriale" ingebrand.

José Clément

Een toonbeeld van rechtschapenheid is van ons heengegaan. José Clément, voormalig gewest-administrateur in Ruanda-Urundi, heeft zich jarenlang uitzonderlijk verdienstelijk gemaakt in allerlei verenigingen van oud-kolonialen zoals Congorudi, het Vriendenfonds van UNIVOG, het Afrikaans Museum van Namen en de KBUOL/UROME en hij genoot in onze kringen een grote bekendheid. Zijn nagelaten geschriften zijn ontelbaar. Wij zijn deze bijzonder toegewijde en aanhankelijke man dankbaar voor zijn jarenlange onverdroten inzet voor al wie, zoals hij, zijn hart aan Afrika verpand had.

Maria Wallaëys

Wij vernamen ook het overlijden, op 95-jarige leeftijd, van ons trouw lid mevrouw Maria Wallaëys. Mevrouw Wallaëys, weduwe Debrauwere, die laatst in Roeselare woonde, was van 1950 tot 1973 koloniste in Katanga.

John Lennaerts

Wij betreuren het te vroege heengaan van een vertegenwoordiger van de "tweede generatie". John was de zoon van de Gewestbeheerder van Luebo. Hij maakte zich bijzonder verdienstelijk als stichter-voorzitter van Caloulu, de *Cercle des anciens du Collège St. Louis à Luluabourg*.

Afrikagetuigenissen betuigt zijn medeleven aan de familieleden van de overledenen.

Mijn hart is nog ginder (een vervolg)

In deze reeks kronieken die wij putten uit onze schatkamer van getuigenissen gaat het in dit nummer meer bepaald over de denkwereld van de inlanders, en ja ook over de veel-besproken bantoefilosofie

● *Maakte u in de dorpen kennis met de filosofie van de zwarten?* Ja, ik had het boek van Placide Tempels gelezen en bestudeerd, ook de filosofie ervan, maar al duurde het vijf jaar, toch verschieft ge nog van alles. Ik kreeg gemakkelijk contact: als ik in een dorp was smeerde ik me wat in en ging 's avonds aan het vuur zitten met mijn verpleger. Ik vroeg hen dingen en zij vroegen er mij over België. Zo heb ik daar heel veel opgestoken. Na drie maanden sprak ik al goed Lingala en kon ik met de mensen praten. In het beging verschieft ge van alles en op de duur nergens meer van. Ge begint erover na te denken, maar na jaren verschieft ge soms toch nog, in de negatieve maar ook veel in de positieve zin.

(...) *Kwamen ze niet teveel af met ndoki's en nkisi's?* Ja, daar heb wel wat mee te doen gehad. Soms

pasten ze hun inlandse medicamenten toe, zoals lavementen geven aan kinderen met pili-pili. Ja, ik heb er een en ander gezien. Ze waren ook straf in het bereiden van vergif om elkaar te vergiftigen. Maar ik heb ook medicamenten gezien die doeltreffend waren. Dr. De Smet heeft die bestudeerd en een publicatie gedaan over hun inlandse medicamenten. In de behandelingen moesten we soms wat psychologisch te werk gaan: hoe ze lokken en hoe ze behandelen? (*Lode Boets, medisch beampte, INEAC, Yangambi*)

● Ik kom terug op mijn thesis. Ik geloofde niet in de kolonisatie en waarschuwde voor de risico's waarmee Belgisch Congo vroeg of laat zou moeten afrekenen. Ik werd ook beïnvloed door het boek 'Bantoefilosofie' van Placide Tempels. Van mijn promotie was ik waarschijnlijk de enige

die toen dit boek las. De professoren hebben tijdens onze opleiding geen woord over het bestaan van dat boek gezegd. Zij hebben er ons niet op gewezen dat daar de bron zou te vinden zijn van wijsheid, om de Bantoe anders tegemoet te treden dan met reglementen en met hen allerlei systemen op te dringen die zuiver westers waren en niet aangepast aan hun mentaliteit.

(...) Toen ik de eerste maanden in het binnenland mijn werk begon ging ik 's avonds rond de vuurtjes zitten met de ouderlingen en vroeg hen telkens: "Wat deden jullie toen wij er nog niet waren?" Ik stelde ook vragen: "Wat deden jullie als dat of dat probleem zich stelde?" en ik trachtte dat te onthouden. Terug in mijn huisje schreef ik dat allemaal op bij het licht van mijn petroleum-lamp. Ik was zinnens om mijn documentatie vroeg of laat te publiceren, maar de termieten waren mij te vlug af, ze hebben al mijn papieren opgegeten. Dat is mij overkomen, maar ik heb intussen uit de mond van die ouderlingen gehoord wat er gebeurd is vele jaren voordien.

(...) Ik heb in mijn werk altijd veel respect gehad voor die mensen. Als ik het woord 'liefde' mag gebruiken, durf ik gerust zeggen dat die wederkerig was tussen blanken en Congolezen. Het woord zwarten gebruik ik niet graag. Ik werd aanvaard, ik werd geacht en vandaar de fameuze bijnaam die ik kreeg: "Congo ya sika (Nieuwe Congo)", omdat zij een andere stijl van optreden ondervonden. Ik zegde: "Mensen, u moet niet altijd naar mij komen met uw problemen, u bent slim en intelligent genoeg om dat zonder mij te doen. Als u er niet uitgeraakt bent u welkom, dan zal ik proberen u te helpen. Maar probeert het eerst zelf, u zult daar veel meer mee bereiken dan met voor het minste probleem naar een blanke te komen en te zeggen: "Ik weet het niet, ik kan het niet". Dat was mijn methode om aan koloniale politiek te doen. (Jean Janssen, Gewestdienst)

- Zoals ik al zei gingen we een hele tijd jagen aan de Pic Mense, aan de Nsele, de grens van het terrein waar het vliegveld in opbouw was. Wij gingen veel 's nachts jagen. Ik had een lamp met vijf batterijen, een heel sterke lamp, zij hadden er een met drie batterijen. Wij verdeelden ons: ieder ging in een ander deel jagen tegenaan de helling van de berg. Het licht van onze lampen werd opgemerkt door de werklui die aan het nieuwe vliegveld werkten, zij zagen elk weekend die lichten aan de berg. Maar er was een verhaal dat ons heel wat problemen opleverde, dat van Mundele Mwindu: een blanke die met zwarte helpers mensen ging jagen om hun vlees in dozen te verkopen.

Deze legende was ooit ontstaan tijdens de oorlog, toen de Amerikanen dozen corned beef invoerden

waarop een negerin met blote borsten stond. Volgens de Amerikaanse verkoopstechnieken moest de reclame op de dozen staan, maar dat pakte bij de zwarten verkeerd uit: volgens hen zat in de doos wat er op stond. Ze dachten dus dat er in die dozen mensenvlees zat en zo is dat verhaal door iemand uitgevonden. Toen die werklui elk weekend die lichten op de berg zagen werd er gezegd: "Mundele Mwindu is terug!" Ze hoorden soms schoten en gingen de gewestbeheerder verwittigen. Die stuurde een detachement soldaten om die Mundele Mwindu te pakken te krijgen. Dat wisten wij niet, maar een van de keren dat wij naar ginder gingen zijn we door het oog van de naald gekropen om te ontsnappen aan de soldaten die overal verspreid zaten in de berg. Daarmee was de jacht aan de Pic Mense gedaan en zijn we in het gebied van Sanda gaan jagen. (Cyriel Van Meel, medisch beambte, OTRACO, Leopoldstad)

ve

- Heeft u ervaring gehad met de filosofie, de gebruiken, het bijgeloof, en de traditionele geneeskunde van de Congolezen?

Dat heeft mij erg geïnteresseerd! Daar heb ik ook zeer veel navraag naar gedaan; hoe doe je dit, hoe doe je dat? Ze hebben me hun jachtritussen verteld die in feite uit necromantie-handelingen bestond: het opgraven van de begraven botten van de voorvaderen om hen een goede jacht af te smeken. De inlanders vroegen waarom ik daaraan aan geïnteresseerd was. Ik zei: "wel, heel eenvoudig: om jullie te kennen, ik word wijzer door jullie te kennen en jullie worden wijzer door mij te kennen."

Wat de zwarten plezier deed was, dat we ze ernstig namen. Hun cultuur werd soms vernietigd. Door zich voor hen te interesseren gaf je blijk van respect. Ja, zo is het. Dat was ook wederkerig. Ik vertelde hen over Europa. Ik gaf hen bvb. magazines met foto's van torenggebouwen. Ik zei: "Kijk, dat zijn wel achttien hutten boveneen." – "Maar blanke, waarom zo hoog?" – "Omdat wij de plaats niet hebben die jullie wel hebben. Daar wonen miljoenen mensen samen op een kleine plaats."

- "Hoe komt het dat jij in de prauw stapt, achterin aan een motor draait en de prauw vliegt vooruit, waarom kunnen wij dat niet?" – "Ik denk omdat jullie al de tijd hebben. Als we niet rap genoeg zijn laten we de kaas van ons brood nemen, we moeten ons haasten met zoveel mensen, anders komen we te laat"

- "Ja, maar, hoe werkt die motor?" –

Ik dacht: hoe ga ik dat uitleggen. Opeens wist ik het. "Haal me een lege fles en een brandende tak" Ik goot wat benzine in de fles, lei hem plat op de grond en bracht de vlam bij de ontsnappende

gassen. De fles sprong wel zes meter ver. De zwarten sprongen omhoog van verbijstering en knikten. Nu hadden ze de kracht van de motor inderdaad begrepen. In mijn boek, over mijn wedervaren in Congo, "Bokau, waar mijn vlag stond geplant" zijn vele beschrijvingen daarover te lezen" *Jan Hintjens, kolonist, Gewest Ikela, Evenaarsprovincie*)

- Een ernstig probleem bij de zeevisserij (het bedrijf Pamarco) waren de haaien. Bij het ophalen van de visscholen kwamen de haaien in zwermen aangezwommen en beten de netten stuk, met als resultaat een groot verlies van vis en het beschadigen van de netten. Om dit probleem op te lossen kreeg iedere kapitein een karabijn aan boord, zodat men de haaien kon doden. Later heeft men dit moeten verlaten omdat de zwarten dachten dat men hen wou uitmoorden. Het bijgeloof van de zwarten is zeer sterk. De karabijn verdween en de haaien kregen opnieuw vrij spel. *(Roland Duyck, over de zeevisserij vanuit Matadi)*

- *Had u ervaringen met de filosofie en het bijgeloof van de zwarten?* Neen, heel weinig. Later vond ik het jammer dat ik daar niet meer vanaf wist. Enkele verhaaltjes deden de ronde, om ermee te lachen, meer dan echt geïnteresseerd te zijn. Bantoe filosofie blijkt soms gevaarlijk, want de zwarten geloofden niet aan toeval, altijd had iemand schuld. Hun tradities waren niet altijd ongevaarlijk noch onschuldig. Wij bezagen die tradities meer als eigen aan hen. Ik ken een humoristisch verhaaltje. Wij gaven een aspirine tegen hoofdpijn aan een zwarte. Hij bond die aspirine op zijn hoofd en kwam bij ons toe met een windel rond zijn hoofd. Zo moest zijn hoofdpijn genezen. Hij had de aspirine niet opgegeten.

(...) Nog even over de tradities der Afrikanen: u vertelde me iets over gestolen familiefoto's? Ja, toen wij pas toekwamen en de koffers uitlaadden stelden wij vast dat onze albums verdwenen waren. Wij vonden die foto's nooit terug. Later ondervonden mijn broers dat de boys en hun

vrienden de familie Antonissen naspeelden. Zij hadden die kiekjes gebruikt om zich in ons in te leven. Al die foto's van toen wij kind waren en van onze jeugd zijn weg. *(Ria Antonissen, dochter van bedrijfsleider, Bujumbura, Burundi)*

- Bij mijn eerste interview werd een vraag gesteld over de ndoki. Die vraag overviel mij. Ik had er niet over nagedacht omdat ik het aanvankelijk niet belangrijk vond, maar mijn belangstelling groeide met de jaren. Tijdens mijn eerste term had ik weinig met de ndoki als probleem te maken, omdat wij op dat gebied slecht voorbereid waren. In de studie kregen wij niets over antropologie, sociale structuren, we kregen een medische opleiding. Toen dachten we niet aan het medisch probleem dat binnen de sociale structuur zit. Later begon ik na te denken. Het eerste jaar had ik het boek van pater Tempels aangekocht en wat mij het meest trof en beïnvloedde was het concept van de 'Force vitale' of 'Levenskracht'. Ik aanvaardde de Franse term. Specialisten zeggen dat de term 'force de vie' de betere levenskracht is zoals pater Tempels die beschreef.

Dat gaat samen met het fysisch leven, met het 'zijn'. Ik 'ben' als ik die 'kracht' heb, het is de volle betekenis van 'zijn', la force d'être. In het begin begreep ik de klachten van de patiënten van de polikliniek beter als ze een 'nkisi' (genees- of tovermiddel) kwamen vragen. Dat doet de Nganga Nkisi (genezer, medicijnman) om de problemen van 'envoûtement' (bezetenheid) van bezetene mensen te duiden. Iemand die gepakt en bezeten is heeft geen eigen leven meer. Die mens is een eigen leven kwijt, iets anders heeft bezit van hem genomen en het krachtenverlies wordt soms in pijn uitgedrukt. Ze kwamen om een nkisi: dit is een product, een term, een instrument dat past in ons medisch rationeel technisch denken, maar bij hen heeft dat een andere betekenis. Het is een middel om die bezetenheid tegen te kunnen gaan, om dit envoûtement te verhinderen die zich uitdrukt in kwalen, in pijn, in niet kunnen bevallen, in een kind dat sterft...*(Sam Annys, Medisch beambte, Beneden-Congo).*

Op de boekentafel

In ons vorig nummer bespraken we het boek van Bob Vanhee en Julien Van Remoortere “Onze dagen in Congo”, dat inmiddels reeds aan zijn vierde druk toe is. Oprecht proficiat voor dit succesrijk initiatief !

Het herdenkingsjaar 2010 heeft echter ook nog heel wat andere auteurs aangezet om in de pen te klimmen !

Wij willen er geen race van maken, maar voor ons liggen nu twee elkaar beconcurrerende boeken die heel wat gelijkenissen met elkaar vertonen. De auteurs zijn resp. Peter Verlinden en Jan Raeymaekers. Vooral verheugend is dat zij het beide ook heel goed doen op de boekenmarkt. Alle twee zijn het hoofdzakelijk kijkboeken die ons een overvloed aan foto's brengen waarmee ons geheugen danig opgefrist wordt en we weer helemaal ondergedompeld worden in de echte “tijd van toen”. Alsof het gisteren was ! Beide boeken zijn bijzonder verdienstelijk en komen op het goede moment maar onder oogpunt van druktechniek en kwaliteit van de foto's moeten we wel de voorkeur geven aan het werk van Peter Verlinden.

Ziehier de technische gegevens :

Jan Raeymaekers : Congo – De schoonste tijd van mijn leven : getuigenissen van oud-kolonialen in woord en beeld. Uitgegeven door Van Halewyck te Leuven, 2009.

Peter Verlinden : Belgisch Kongo – 50 jaar koloniale herinneringen. Uitgegeven bij het Davidsfonds te Leuven, 2010.

Last but not least moeten wij ook de aandacht vestigen op twee zwaargewichten : wij bedoelen de twee boeken die gepaard gaan met de belangrijke dubbeltentoonstelling die momenteel veel aandacht trekt in het Fotomuseum te Antwerpen, Waalsekaai 47 (nog tot 16 mei a.s.). Nadere inlichtingen : www.fotomuseum.be

Een dubbeltentoonstelling, inderdaad :

Er is in de eerste plaats de imposante reeks foto's, gerealiseerd door sterfotograaf Carl De Keyzer, onder de benaming “Congo (belge)”. Deze foto's zijn het resultaat van lange reizen doorheen Congo, met al de verwickelingen en risico's die daaraan vandaag verbonden zijn. Het resultaat is allerm minst historisch, toeristisch of antropologisch te noemen maar wij worden geconfronteerd met het af en toe surrealistische of zo al niet hallucinante spiegelbeeld van het hedendaagse postkoloniale Congo.

De daaraan gekoppelde tweede tentoonstelling “Congo belge en images” toont ons een selectie van een kleine honderd sprekende historische foto's uit de immense collectie van het KMMA te Tervuren. Aan de selectie van deze foto's en de voorstelling ervan is eveneens de naam verbonden van Carl De Keyzer, samen met prof. Johan Lagae (UGent). Deze beide tentoonstellingen hebben dus aanleiding gegeven tot de publicatie van twee imposante boeken, beide in een magistrale uitgave door Lannoo te Tielt. (GB)

Lidmaatschapsbijdragen 2010

Hierna volgt de laatst bijgewerkte stand van ontvangen lidmaatschapsbijdragen voor het lopende jaar. Hartelijk dank aan onze getrouwen, waarvan de lijst alsmaar langer wordt.

De h. Willy Alenus, Oostende
De h. Paul Ampe, Sint-Martens-Latem
De h. Willem Avonds, Vosselaer
De h. en mevr. Beyls- Schelstraete, Geluveld
De h. Willy Billen, Antwerpen
De h. en mevr. Boets-Goor, Herentals
E.P. Jozef Bollen, Sint-Pieters-Leeuw
Mevr Rose-Anne Bonne, Brugge
De h. Wim Bossaerts, Keerbergen
Mevr. Brigitte Bouckaert, Anzegem
De h. en mevr. Brems-Van Belle, Haasrode
De h. Herman Bruneel, Lo-Reninge
De h. Hubrecht Buseyne, Loppem
Mevr. L.C. Calberson, Antwerpen
De h. Alex Callewier, Harelbeke
Mevr. Puck Claes, Sint-Truiden
De h. en mevr. Colaers-Van de Voorde (Spanje)
Congregatie van de H. Familie, 1030 Brussel
E.P. Costermans, Leuven
De h. Craet-Lagae, Roeselare
De h. Creeten-Philippens, Borgloon
De h. Omer Daene, Strombeek-Bever
De h. Claude Damman, Kortrijk
De h. en mevr. Et. De Baedts, Sint-Amansberg
Dr. en mevr. De Baets-Van den Broeck, Oostende
Mevr. Margareta De Bruyne, Roeselare
De h. Louis De Clerck, Eigenbrakel
De h. D. Deconynck, 1070 Brussel
De h. Karel De Goeyse, Berlaar
De h. Wilfried De Jonghe, Oostende
De h. Palmer Delarue, Brasschaat
E.Br. Paul Dequeker, Leuven
De h. Roger De Pauw, Asse
De h. Christiaan Derolez, Sint-Andries
De h. en mevr. A. De Ruyter-Denaegel, Heusden
Mevr. Bea Deschodt, Oostende
Mevr. Ingrid De Schrijver, Silly
De h. en mevr..R. Desmedt, St-Genesius-Rode
De h. Luc De Visscher-Temmerman, Destelbergen
De h. Guido De Weerd, Boechout
De h. William De Wilde, Hasselt
Kanunnik Emm. De Zeine, Brugge
De h. en mevr. De Zutter, Roeselare
De h. Guy Dierckens, Sint-Pieters-Leeuw
Mevr. Greet Driljeux, St- Truiden
De h. en mevr. Gilbert Dumon, Koksijde
De h. Boudewijn Eggermont, Leffinge
De h. en mevr. Eliaerts-Horsmans, Antwerpen
De h. Etienne Fiorine, Oostende
De h. Willy Franchet, Koksijde

Dr. A. Gabriëls, Erembodegem
De h. André Gevaert, Sint-Kruis
De h. en mevr. Gevaerts, Wintershoven
E.P. Jaak Geysels, Geraardsbergen
Prof. Jozef Ghesquiere, Brasschaat
De h. David Hennaert, 1030 Brussel
Mevr. Gabriëlle Hermans, Leuven
De h. Lucien Hermans, Ieper
De h. Lucien Hoérée, Wilrijk
Mevr. Christiane Ide, Kortrijk
Mevr. Elisabeth Janssens, 1200 Brussel
De h. Louis Jaspers, Glorianes (Frankrijk)
De h. Frans Jorissen, Hasselt
De h. Fernand Keereman, 1160 Brussel
De h. Roger Keters, Turnhout
De h. Robert Kint, Oostende
Mevr. Godelieve Laleman, Roeselare
De h. en mevr. Laleman-Claeys, Oostende
De h. Carlo Lamote, Oostende
De h. Paul Lelièvre-Damit, Tervuren
De h. Maurice Lenain, 1160 Brussel
De h. Willy Mertens, Leupegem
De h. en mevr. Mertens-Blomme, Meerhout
Prof. Hervé Michels, Haasrode
De h. M. Morent, Assebroek
E.P. Herman Nachtergaele, Leuven
Eerw.Zr. Veroniek Ottenburgs, Gent
De h. André Pollet, Sint-Andries
De h. en mevr. Richard Peeters, Schaffen
Mevr. Adrienne Proost, Merksem
De h. René Puttemans, Luxemburg
De h. Paul Quaghebeur, Middelkerke
De h. Jan Scharpé, Roeselare
De h. Marcel Schuer, St. Martens-Latem
De h. Jacques Schulpen, Relegem
Mevr. Gilberte Smeets, Sint-Truiden
Mevr. Lieve Simoens, Tervuren
De h. en mevr. Soubry, Heist
De h. en mevr. G. Speltincx, Hoeilaart
Mevr. Maria Stegen, Diepenbeek
De h. Marcel Strobbe, Merelbeke
De h. en mevr. Swennen-Pareyn, Bree
De h. E. Timperman, Roeselare
Mevr. Maria Torfs, Keerbergen
De h. Uyttenhove-De Lodder, Heist
De h. Van Audeaerde-Boucquey, Den Haan
Mevr. G. Van Daele-Duytschaever
Prof. Jozef Vandepitte, Knokke
De h. Hugo Van Beeck, Overijse
De h. Roland Van Belle, De Pinte

E.P. Frans Van den Bosch, Sint-Pieters-Leeuw
De h. René Vanden Bussche, Lendeledede
De h. Jozef Van der Paal, Berchem
Mevr. Marcelle Van Eylen, Leuven
Dr. Tony Van Gijssel, Hasselt
Mevr. Daisy van Hassel, Diest
De h. Bob Vanhee, Oostende
De h. Roland Vanherreweghe, Oostende
Mevr. Marguerite Van Laer, Groot-Bijgaarden
Prof. W. Van Pee-Gommers, Knokke
De h. Jo Van Severen, Dendermonde
De h. Marc Van Trimpont, Geraardsbergen
Dr. Paul Van Wassenhove, Steenokkerzeel
De h. Marc Vlassenroot, Dendermonde

E.P. Leon Verbeek, Lubumbashi (DRC)
E.P. Eugene Verhaert, Schilde
De h. Achille Verhé, Oostende
De h. R. Vermast, Oostende
Mevr. Claudine Vermeersch, Blankenberge
De h. Aloys Vertongen, Antwerpen
Mevr Cathérine Vos, Halle-Booienhoven
De h. Remy Vossen, Heusden
Vriendenfonds UNIVOG, Antwerpen
De h. F. Vynckier, Wevelgem
Mevr. Arlette Warlop, Denderhoutem
De h. Daniël Willaert, Oostende
Mevr. Flory Witdoeckt, Oostende

Een speciaal dankwoord aan de navolgende gulle leden die zo vriendelijk waren ons een verdubbelde bijdrage over te maken :

De h. Sam Annys, Wijnegem
De h. Carlos Blancke, Dilbeek
De h. Andreas Boeckx, Keerbergen
De h. en mevr. Bruno Brasseur-Goens, Nijlen
De h. en mevr. Henk Brat, Wezembeek-Oppem
De h. Guido Bosteels, Tervuren
De h. Daniël Demaeght (†)
Mevr. Ado Fonteyn, Sint-Niklaas

De h. Roger Gallant, 1070 Brussel
De h. Albert Graré, Berchem
De h. Claude Heeren, Kessel-Lo
De h. Jozef Schelfhout, Marke
Mevr. Van den Hole-Van Moorsel, Lichtaart
De h. Herman Van de Wiele, Mariakerke-Gent
Prof. Raymond Vanmeerbeek, Brakel
Dr. Emiel Van Rompaey, Kessel-Lo

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKA-GETUIGENISSEN

Zetel en secretariaat :

Hollandsvin 4, 3120 Tremelo

Telefoon : 016 53 18 64

hdecoo@skynet.be

Jaarlijkse ledenbijdrage : 25 €. Bankrekening : 001-4254043-87

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.